

Onsdagen den 19 februari

Kl. 10.00

Nytt kyrkofullmäktigval i vissa fall

1 § Justerades protokollet för den 11 innevarande månad.

2 § Föredrogs och hänvisades

Förslag

1985/86:18 till finansutskottet

3 § Föredrogs

konstitutionsutskottets betänkande

1985/86:14 om nytt kyrkofullmäktigval i vissa fall (prop. 1985/86:88),

finansutskottets betänkande

1985/86:11 om ändring i sekretesslagen (1980:100) m. m. (förs. 1985/86:11)
och

justitieutskottets betänkande

1985/86:13 om företagsbot (prop. 1985/86:23).

Anf. 1 TALMANNEN:

Konstitutionsutskottets betänkande 14, finansutskottets betänkande 11 och justitieutskottets betänkande 13 kommer att debatteras i tur och ordning. Voteringarna äger rum i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Först upptas alltså konstitutionsutskottets betänkande 14 om nytt kyrkofullmäktigval i vissa fall.

Nytt kyrkofullmäktigval i vissa fall

Anf. 2 BERTIL FISKESJÖ (c):

Herr talman! I ett uppmärksammat kyrkofullmäktigval i höstas blev det märkliga resultatet att ingen blev vald. Samtliga avgivna valsedlar saknade partibeteckning och underkändes därför, helt korrekt, av valmyndigheterna.

Eftersom vidare inga fel hade begåtts vid valförrättningen kunde inte valet upphävas eller göras om efter överklagande i vanlig ordning. Församlingen stod således för valperioden utan fullmäktige och utan alla de organ som bygger på fullmäktige.

Enda sättet att rätta till detta, så att församlingen får sina fullmäktige, är att riksdagen stiftar en lag som möjliggör omval. Regeringen har också lagt fram en proposition i ärendet, som nu behandlas. Lagen är tidsbegränsad men generell till sin utformning, eftersom riksdagen inte får stifta lag som enbart gäller enskilda fall. Jag har ingen invändning mot lagen utan yrkar bifall till det lagförslag som föreligger.

Men den här ordningen är naturligtvis inte i princip tillfredsställande. Vi bör få en permanent lösning på frågor av det här slaget. Man kan väl säga att det i grunden beror på ett förbiseende att det inte finns någon bestämmelse i vår nuvarande vallag som reglerar fall av det här slaget. I den gamla riksdagsordningen fanns det en passus som möjliggjorde omval i sådana här fall.

I en motion som vi väckte redan under allmänna motionstiden uppmärksammade Bengt Kindbom och jag dessa problem. Den motionen behandlas nu i samband med propositionen. De allmänna resonemang som finns i propositionen anknyter nära till de resonemang som vi för i vår motion, och jag har naturligtvis ingenting att invända mot detta.

Men vi föreslog att man skall införa en bestämmelse i vallagen som gör det möjligt för länsstyrelsen att förordna om omval i sådana här fall. Det skulle ge en smidig ordning, och det skulle möjliggöra att omvalen utan några särskilda omgångar kunde komma i samma svep som andra omval som har beslutats i anledning av överklaganden.

Men vi menar också att det bör öppnas en möjlighet för omval även i andra fall än det som illustreras i det nu aktuella betänkandet. Det kan ju vara så att av olika anledningar en hel mängd valsedlar kasseras, och om kassationen överstiger en viss andel kan man då ifrågasätta representativiteten hos de valsedlar som blir kvar. För den skull bör man alltså överväga omval även i andra fall än när det helt saknas giltiga valsedlar.

Det är naturligtvis litet knepigt att bestämma hur regler av det här slaget skall vara utformade i detalj, och vi har därför inte lagt fram något konkret lagförslag i vår motion. Vi anser att det bör gå ett utredningsuppdrag till folkstyrelsekommittén att bearbeta frågan. Folkstyrelsekommittén har en lång rad andra uppgifter som rör vallagen, och dessutom en lång rad andra uppgifter som rör kyrkofullmäktigvalen. För den skull är det i allra högsta grad lämpligt att folkstyrelsekommittén får se över de här frågorna i ett sammanhang. Jag kan nämna att folkstyrelsekommitténs ordförande har samma mening som vi i den här frågan.

Märkligt nog har majoriteten i konstitutionsutskottet inte velat gå med på detta modesta krav utan anser att regeringen skall få klara av detta. Jag tycker det är en litet konstig ordning. När vi nu har en utredning som sysslar med de här frågorna och är insatt i problemen, så vore det naturliga att den fick ta hand om även denna.

Jag yrkar bifall till den reservation som är fogad till betänkandet.

Anf. 3 OLLE SVENSSON (s):

Herr talman! Här finns det inte mycket att bråka om. Om vi läser betänkandet, märker vi att majoriteten är helt ense med Bertil Fiskesjö om behovet av en översyn av lagstiftningen. Likaså är man överens om att detta

kan aktualisera frågor i ett något vidare sammanhang och att det därför krävs en utredning. Vi anser att det ändå är regeringen som har kompetensen att bestämma i vilka former detta skall utredas.

Om jag får glädja Bertil Fiskesjö med någonting så vill jag säga att jag tycker att folkstyrelsekommittén, där ju både Bertil Fiskesjö och jag är medlemmar, har en mycket god kompetens att klara den saken, och det är ju mycket möjligt att regeringen också väljer den utvägen.

Anf. 4 BERTIL FISKESJÖ (c):

Herr talman! Jag ber att få konstatera att vi tydligen i sista omgången är överens om det förslag som läggs fram i centerreservationen.

Anf. 5 OLLE SVENSSON (s):

Herr talman! Jag vill bara yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter debatten om justitieutskottets betänkande 13.)

Anf. 6 TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera finansutskottets betänkande 11 om ändring i sekretesslagen m. m.

Ändring i valutaförordningen

Anf. 7 ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! För nästan exakt 25 år sedan – 1961 – beslöt riksdagen att företagens inkommande betalningar i samband med export av varor inte skulle behöva rapporteras till riksbanken. Skälet till detta var att uppgiftslämnandet ansågs enbart leda till en onödig och dryg pappershantering för alla inblandade parter.

Nu vill finansutskottets socialistiska majoritet återinföra detta uppgifts-krav för alla exportvaruaffärer. Det betyder att de 80 % av betalningarna från utlandet som i dag är undantagna från uppgiftsskyldigheten kommer att föras in under rapporteringskrav. Var och en måste inse att detta innebär en mycket kraftigt ökad arbetsbelastning för företagen och bankerna. I andra sammanhang brukar regeringens företrädare berömma sig av att försöka förenkla och minska kraven på uppgiftslämnande från enskilda företag till myndigheter av skilda slag.

Jag såg i en tidning att industriministern i dag är ute och talar om industripolitik och småföretag, och jag misstänker att han då har med en liten passus om minskat uppgiftslämnande från företagen. I och med förslaget i finansutskottets betänkande nr 11 om ändring i valutaförordningen tas, som jag ser det, ett stort steg bakåt i denna förenklingsprocess. Jag beklagar att så sker.

Det rapporteringssystem som majoriteten vill införa går under beteckning-
en BOK II-systemet. Det innebär i korthet att valutabankerna varje månad
skall rapportera alla slag av betalningar från utlandet på magnetband till

riksbanken. I den första rapporteringen – som kallas basrapportering – skall bankerna lämna de uppgifter som de redan har vidare till riksbanken. Dessa uppgifter skall sedan kompletteras – i den s. k. kompletteringsrapporten – med ett antal uppgifter som bankerna skall skaffa in från de enskilda företagen. Kompletteringsuppgifterna skall från företagen lämnas till bankerna, och sedan skall bankerna vidarebefordra dem till riksbanken. Riksbanken skall sedan bevaka att uppgifterna kommer in på avsett vis.

I det ursprungliga förslaget från riksbanken skulle för *alla* betalningar uppges inte bara vad betalningen gällde, vilket land den kom ifrån, vilket valutaslag som användes etc. utan också vilket utländskt företag som hade verkställt betalningen. Från näringslivet hävdade man att en sådan typ av rapporteringssystem skulle medföra kostnadsökningar på uppemot en halv miljard kronor per år. Dessutom skulle en lagring centralt på magnetband av alla dessa uppgifter rimligen skapa stora sekretessproblem och kraftigt ökade sårbarhetsproblem för det svenska näringslivet.

Riksbanken har emellertid nu enligt uppgift beslutat att namn på det företag som har gjort betalningen till ett svenskt företag inte skall behöva lämnas in. Självfallet medför detta både att det blir mindre kostnader för uppgiftslämnandet och att sårbarhetsriskerna minskar. Fortfarande är det emellertid enligt det nu aktuella förslaget så, att betalningsuppgifterna skall lämnas varje månad med fördelning på länder och valutaslag, och systemet skall fortfarande vara heltäckande.

Det finns två uppgivna motiv för den heltäckande rapporteringsskyldigheten, enligt utskottsmajoriteten. Det första gäller behovet att få en bättre betalningsbalansstatistik. Detta är inte någon kontroversiell fråga, framför allt inte vad gäller företagens export av tjänster, eftersom det där finns stora skillnader mellan de uppgifter som tas in genom SCB:s tjänsteenkät och den nuvarande formen av valutaanmälningar till riksbanken. Det som är kontroversiellt är emellertid *sättet* att förbättra statistiken. Vi anser från de borgerliga partierna att man i stället för att införa ett sådant här heltäckande rapporteringssystem bör fortsätta att utveckla SCB:s tjänsteenkäter och t. ex. genomföra dem kvartalsvis i stället för en gång om året. Vi ser det också som helt onödigt att för statistikändamål kräva en generell anmälningsplikt för alla betalningar från utlandet.

Det andra motivet för BOK II-systemet är att förbättra kontrollen över att valutaregleringens olika förbud efterföljs. Som jag ser det är det motivet ett utomordentligt exempel på hur en viss typ av regleringar och förbud föder behov av nya regler och nya kontrollmöjligheter. Vi anser inte från de borgerliga partiernas sida att det finns något kontrollskäl för att bygga upp ett nytt heltäckande rapporteringssystem. Vår strävan bör i stället vara att avskaffa valutaregleringen så snart som möjligt och underlätta de internationella kapitalrörelserna.

I detta sammanhang skriver utskottsmajoriteten i betänkandet: "En förbättrad statistik är därför, som utskottet ser det, en förutsättning för liberaliseringar av valutaregleringens tillämpning." Jag vill därför fråga utskottets ordförande som representant för regeringen om det kommer att föreslås några uppluckringar av valutaregleringen för den händelse att majoritetens förslag i dag skulle vinna kammarens bifall.

Med det, herr talman, vill jag yrka bifall till reservationen av Björn Molin m. fl.

Prot. 1985/86:82
19 februari 1986

Ändring i valutaförordningen

Anf. 8 ARNE GADD (s):

Herr talman! Först vill jag yrka bifall till hemställan i finansutskottets betänkande nr 11 till detta riksmöte.

I betänkandet behandlas frågan om en förbättrad betalningsbalansstatistik, något som riksdagen och finansutskottet länge krävt. Som en illustration av behovet kan nämnas att statistiska centralbyrån efter en enkät har uppskattat tjänsteexporten till 23 miljarder för året 1982 under det att riksbanken fick rapporter om betalningar på endast 10 miljarder.

Riksbanken har under årens lopp förbättrat rapporteringen av betalningar till utlandet, i praktiken betalningarna för importen. Men rapporteringen av betalningar från utlandet är alltså otillfredsställande och måste förbättras. Det finns i princip två sätt att göra det på – antingen genom en statistik som tas fram via registreringar i samband med valutaköpen, eller också med en statistik som tas fram genom att man använder enkätundersökningar.

Eftersom syftet med statistiken, som utskottsmajoriteten ser det, främst är att ge kunskap om betalningsströmmarna, så att vi kan få ett intellektuellt tolkbart och färskt utgångsmaterial för avvägningen mellan finans- och penningpolitik och för utformningen av penning- och valutapolitiken, är snabbheten när det gäller statistikens framtagande avgörande. Utskottet ansluter sig av denna anledning till riksbanksfullmäktiges synpunkter och anser att statistiken bör baseras på det föreslagna registreringsförfarandet.

Under utskottsbehandlingen, dvs. i december 1985, uppvaktades vi av företrädare för Industriförbundet, Bankföreningen och Företagens uppgiftslämnardelegation. De hävdade, som Anne Wibble här har nämnt, att företagens kostnader för att lämna de begärda uppgifterna beräknades till 450–500 miljoner. Inför denna hiskliga uppgift att vi skulle lägga på företagen en skatt på en halv miljard valde vi att bordlägga frågan och kontrollera rimligheten i de beräkningar som vi fick i behandlingens allra sista minut.

Det har nu visat sig att uppgifterna i fråga baserades på tolkningar av siffror från ett tjugotal svenska företag. Riksbanken bedömer initjälskostnaderna till 50 miljoner. Denna bedömning grundar sig på en enkätundersökning som är utförd av ett fristående konsultföretag bland ungefär 1 000 företag. Efter hand bör t. o. m. dessa kostnader på 50 miljoner kraftigt reduceras.

Riksbanken har under hand också visat sig vara beredd att genomföra väsentliga förenklingar i sitt system, vilket lett till att även Företagens uppgiftslämnardelegation numera accepterar riksbankens kostnadsbedömningar.

Eftersom utskottet fått bekräftat att kostnaderna ligger på en skälig nivå och då behovet av en hög kvalitet i vår betalningsbalansstatistik är påtagligt, borde utskottet ha kunnat lämna riksdagen ett enigt betänkande. De tre borgerliga partierna har emellertid valt att skilja ut sig.

I reservationen till utskottsbetänkandet har de borgerliga, som Ann Wibble här framhöll, tagit upp valutareglingsaspekten och den kontrollaspekt som riksbanken ursprungligen lade på BOK II-systemet. Men efter de förenklingar i sitt system som riksbanken har visat sig vara beredd att göra,

har valutakontrollaspekten om inte helt så i det närmaste tagits bort.

Efter de förändringar som riksbanken har gjort finns det ingen anledning att inte biträda förslaget till ett heltäckande rapporteringssystem, eftersom behovet av snabb information av hög kvalitet är påtagligt. Det är bakgrunden, herr talman, till utskottets rekommendation till riksdagen att ställa sig bakom betänkandet.

Fru Wibble ställer nu frågan om detta skulle påverka bedömningen av om vi behöver en friare valutapolitik än den vi hittills har tillämpat. Jag vill då säga att det finns en ganska bred uppslutning bakom tanken att vi efter hand skall avreglera så långt det går, men jag föreställer mig att det, oavsett vilka politiska åsikter vi har, även med en fullständigt fri marknad finns ett behov av att veta hur betalningsströmmarna går så att vi kan föra en intern politik som gör att landet kommer i balans. Också i ett tänkt, totalt liberaliserat läge finns det alltså anledning att ha en god information och en bra statistik.

Anf. 9 ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Jag instämmer helt i vad som sades om behovet av en betalningsbalansstatistik av god kvalitet – jag pekade också på det behovet i mitt första inlägg.

Arne Gadd förklarade att BOK II-systemet skulle ha blivit i stort sett ofarligt från valutakontrollsynpunkt och att företagens kostnader har minskat avsevärt i och med att riksbanken har givit efter en aning på de krav på uppgifter som man i början hade. Något ligger det i detta, och jag förmodar att utskottsmajoriteten annars skulle ha haft ganska svårt att svälja det här förslaget.

Men, herr talman, det är tyvärr så att det förslag till ändring av valutaförordningen som riksdagen i dag skall fatta beslut om inte ger någon som helst garanti för att minskningen i uppgiftsskyldigheten i förhållande till riksbankens ursprungliga förslag blir bestående. Vad riksdagen skall fatta beslut om är nämligen en ny paragraf i valutaförordningen, 15 §, som inleds på följande sätt:

”En var, som är bosatt här i riket eller eljest här uppehåller sig, är pliktig att, i den omfattning riksbanken finner erforderligt, till riksbanken lämna uppgift angående de betalningar han verkställer till eller mottager från någon som är bosatt i utlandet eller där uppehåller sig.”

Om man inte lämnar någon uppgift får man först betala förseningsavgift, och sedan kan det bli vitesföreläggande – inom parentes sagt kan man tycka att det är märkligt att båda dessa avgifter skall kunna uttas. Det som är intressant i den här paragrafen är enligt min mening den passus där det i en liten bisats sägs följande: ”– – i den omfattning riksdagen finner erforderligt – –.” Uppenbarligen kan riksbanken när som helst ändra sin bedömning av vad som är erforderligt och kräva in uppgifter även om betalningar som understiger ett visst belopp, och som i dag är undantagna, eller om betalningsavsändare, som man nu har sagt sig inte vilja kräva uppgift om, eller andra uppgifter som riksbanken finner erforderliga. Vad det i praktiken handlar om är att ge riksbanken i stort sett fria händer att kräva in vilka uppgifter som helst från de svenska företagen. Jag anser att detta är en mycket olycklig utveckling och vidhåller därför mitt yrkande om bifall till reservationen.

Anf. 10 ARNE GADD (s):

Herr talman! Hur utvecklingen kommer att bli vet varken Anne Wibble och jag eller någon annan. Vi får utgå ifrån att riksbanken, som styrs av ett av riksdagen tillsatt fullmäktige, i fortsättningen visar samma goda omdöme som jag föreställer mig att valen hittills har garanterat. Skulle den utgångspunkten visa sig vara felaktig, har vi inga som helst svårigheter att ändra i lagstiftningen så att utvecklingen blir som vi önskar. Jag tycker det är litet för tidigt att redan nu diskutera hur riksbanken eventuellt kommer att tillämpa valutaregleringen när det gäller betalningsbalansstatistiken.

Anf. 11 ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Jag vill upprepa att vi inte har någon skiljaktig mening i fråga om behovet av en betalningsbalansstatistik. Det handlar om sättet att kräva in uppgifter för denna betalningsbalansstatistik.

Jag noterar att jag egentligen inte har fått något svar på min fråga om socialdemokraternas ambitioner beträffande valutaregleringen, vilket bara berördes i en mycket glidande formulering. Jag tycker att det är egendomligt att utskottsmajoriteten i betänkandet hänvisar till att det nu föreslagna, "heltäckande" rapporteringssystemet skulle ge möjlighet att bedöma effekterna av utfärdade bestämmelser. De bestämmelser som åsyftas är valutaregleringen, som har varit i kraft sedan i stort sett före andra världskrigets inträde. Det rör sig om snart 50 år. Att nu införa bestämmelser som, enligt vad man påstår, gör det möjligt att bedöma effekterna av dessa snart 50 år gamla regler tycker jag inte vittnar om någon särskilt stark ambition att minska den mängd regler som finns inom valutaregleringen. Jag vill påstå att det i själva verket redan i dag finns en mycket rik flora av vittnesmål som tydligt visar de negativa effekterna av den här typen av regleringsingripanden. Det finns därför enligt min mening inga som helst skäl att bygga ut dessa kontrollmöjligheter. Jag beklagar att Arne Gadd inte har insett detta.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter debatten om justitieutskottets betänkande 13.)

Anf. 12 TALMANNEN:

Vi övergår nu till att debattera justitieutskottets betänkande 13 om företagsbot.

Företagsbot

Anf. 13 KARIN AHRLAND (fp):

Herr talman! I den proposition som vi nu skall debattera föreslås en ny typ av sanktion mot företag, kallad företagsbot. Den är konstruerad som s. k. särskild rättsverkan av brott. Sanktionen skall kunna riktas mot näringsidkare. Näringsidkaren kan, som bekant, vara antingen en fysisk eller en juridisk person. Sanktionen skall i verkligheten kunna gälla alla typer av brott som kan begås i näringsverksamheten. Företagsbot skall kunna utdömas både för brott som har medfört eller som har kunnat medföra ekonomiska fördelar

och för brott som inte har karaktär av vinningsbrott.

Förslaget är ett resultat av ekokommissionens arbete, men man bör kanske redan från början observera att det enda absoluta samband som finns med ekonomi är att sanktionerna enbart kan drabba näringsidkare.

Herr talman! Jag yrkar avslag på den här propositionen, vilket också medför att jag yrkar bifall till den reservation som är undertecknad av samtliga företrädare i justitieutskottet för moderaterna, folkpartiet och centern.

Det finns många skäl att motsätta sig det här förslaget, men jag skall bara ta upp några.

Låt mig börja med att erinra om att lagrådet har granskat förslaget. Lagrådets ledamöter är tre jurister från våra två högsta domstolar. Det är tre lagkloka män, och de är inte politiskt utnämnda, vilket somliga tycks tro. De har alla, var och en med sin motivering, varit kritiska mot det här förslaget. De har varit mera kritiska än jag kan minnas att lagrådet någonsin har varit.

Självfallet behöver varken en departementschef eller riksdagen slaviskt följa lagrådet i varje lagstiftningsfråga. Men när tre ledamöter har kommit med var sitt yttrande – och det är sannerligen inte fråga om några lyckönskningstelegram, utan i stället om den skarpaste kritik – borde, herr talman, varje enskild riksdagsledamot som vill värna om rättssäkerheten bli på sin vakt och inse att det finns anledning för den lagstiftande församlingen att följa en gammal regel som säger att det är bäst att tänka efter före. Låt mig bara citera ur sammanfattningen i ett av de tre olika yttrandena. Lagrådsledamoten skriver bl. a. att det underlag för de föreslagna reglerna som redovisas i remissen och i åberopade handlingar "är otillräckligt eftersom det inte gör det möjligt att överblicka och analysera de olika situationer i vilka reglerna skulle bli tillämpliga. – – De angivna bristerna får en särskild betydelse eftersom reglerna gäller en i tekniskt avseende helt ny typ av sammansatt sanktionsform. För att garantera erforderlig rättssäkerhet och en enhetlig lagtillämpning hade här behövts alldeles särskilt klara lagregler."

Den här ledamoten "avstyrker bestämt" att förslaget läggs till grund för lagstiftning.

Det är det här, och två i sak lika skarpa och kritiska yttranden, som utskottsmajoriteten vill gå emot. Det är mycket beklagligt. Denna nya "rättsverkan" av brott kallas inte straff och drabbar inte vilken lagbrytare som helst. Den drabbar enbart näringsidkare. Näringsidkare kan, som jag sade, vara både fysiska och juridiska personer. Det är alltså en nyhet som införs i svensk strafflagstiftning, när vi nu tar in juridiska personer som objekt i det hela. Juridiska personer kan hädanefter bli straffade.

Om vi först ser till den fysiska personen som kan straffas, näringsidkaren NN, så riskerar han enligt lagförslaget en dubbelbestraffning. Det råder säkert enighet i kammaren om att näringsidkare skall straffas precis som alla andra vare sig de bryter mot särskilda regler, som kan gälla just för den egna näringsverksamheten, eller mot allmän strafflag. Men principen om likhet inför lagen kräver att man inte straffar vissa kategorier medborgare hårdare än andra när de är lagbrytare. Och även om företagsbot inte kallas straff, så tror jag att var och en som till äventyrs gör sig skyldig till en brottslig gärning och straffas för det samt dessutom får betala mellan 10 000 kr. och 3 milj. kr.

extra bara kan uppfatta det på ett enda sätt: det är ett extrastraff.

Låt mig citera ytterligare en ledamot av lagrådet, som skriver: "Såsom lagtexten är utformad och som den enligt motiven också är avsedd att tillämpas skall företagsbot emellertid kunna användas även i det fall att en enskild näringsidkare begått brottet och därmed själv drabbas av straff. En sådan ordning innebär att de straffbestämmelser för brott i näringsverksamhet, som är stadgade i en mängd speciallagar och även i brottsbalken och som alltså är avpassade med hänsyn till den brottsliga gärningens beskaffenhet, i vissa fall utökas med en extra straffsanktion för gärningsmannen själv." Och så fortsätter han: "Något skäl för en sådan generell höjning av straffvärdet för de många typer av brott, som här är i fråga, har inte andragits i remissen." Några skäl för detta framgår inte heller av utskottsmajoritetens skrivning i betänkandet.

I fråga om den verkliga nykonstruktionen, nämligen att juridiska personer kan få böta, finns det många principiella invändningar att göra. Jag skall nämna två. Den första gäller det som man populärt skulle kunna kalla för kollektiv skuld. Vi har tyvärr redan kollektiva löntagarfonder och kollektivanslutning till politiskt parti. Nu är vi på väg att få kollektiv skuld också.

Det är ju faktiskt inte gärningsmannen som drabbas av företagsboten, om brottet sker i t. ex. ett aktiebolag – det är aktieägarna gemensamt som utan att ha haft det minsta med den brottsliga gärningen att göra blir drabbade. De kommer inte in i något straffregister, men deras tillgångar tas i anspråk därför att någon som är anställd i det bolag där de själva satt in medel har burit sig illa åt. Man kan kalla det för kollektiv skuld eller ställföreträdande lidande eller företagsbot. Det spelar i själva verket ingen roll, det viktiga är att det enligt vårt sätt att se över huvudet taget inte är försvarbart.

En annan invändning som jag vill göra är att lagstiftaren här indirekt ålägger en viss grupp medborgare, nämligen näringsidkarna, en preventiv funktion och straffar denna grupp extra hårt, om de som hör dit inte agerar som en sorts samhällspoliser. Samtidigt lämnas dessa personer i stor ovisshet om vad som egentligen krävs för att man inte skall riskera att bli straffad.

Låt mig till sist bara säga: Vi brukar i princip vara ense om att strafflag aldrig får vara något slags ramlag. Den skall vara klar, entydig och förutsebar. Sådana självklara krav uppfyller inte det här förslaget. Det verkar nästan som om majoriteten håller med om det i betänkandet, där det ständigt hänvisas till möjligheter, till jämkning, till undantag och till skälighet. Det hade varit bättre om majoriteten i justitieutskottet hade följt majoriteten i konstitutionsutskottet och haft modet att lyssna på och följa vad ett klokt lagråd säger och skicka tillbaka hela propositionen.

Anf. 14 SVEN MUNKE (m):

Herr talman! Utskottets ordförande har gett en pedagogisk redogörelse för vad företagsbot innebär, och jag skall bara göra några kommentarer till hur vi från moderat håll ser på detta.

Det är helt klart att det behövs ett system för sanktioner mot ekonomisk brottslighet, och det är samtliga partier i utskottet överens om. Det är särskilt på vissa områden, t. ex. arbetsmiljö- och naturvårdsområdena, som vi anser att det är angeläget att överträdelse av gällande lagar kan straffas. Vid

sådana tillfällen måste man också ta hänsyn till rättssäkerheten, men det görs inte i förslaget om företagsbot. Inte minst genom lagrådets exempellösa kritik påtalas detta.

Ändå framhårdar utskottets majoritet och sväljer förslaget med hull och hår, med en mycket märklig motivering, nämligen att man har väntat så länge på ett förslag om åtgärder mot olika former av ekonomisk brottslighet att man inte kan vänta längre. Utskottsmajoriteten menar också att "utskottet inte --- kan ställa sig bakom motionsyrkanden om åtgärder som skulle innebära ytterligare tidsutdräkt i detta ärende som övervägts under så lång tid".

När man läser denna motivering konstaterar man osökt att majoriteten i utskottet hellre accepterar ett dåligt och hastigt tillkommet förslag i stället för ett genomarbetat förslag.

Eftersom företagsbot är, som utskottets ordförande säger, en nykonstruktion är det av största vikt att en sådan förändring inte genomförs utan att den har föregåtts av tillräckligt omfattande analyser, från såväl teoretiska och systematiska som praktiska utgångspunkter.

Herr talman! Det ämne som här behandlas kan betraktas som mycket svårhanterlig materia, åtminstone för oss i utskottet som är lekmän - juristerna kanske har lättare att fatta de olika termerna. Lagrådet har prövat och remissbehandlat förslaget, och det har i flera fall betraktats som otillfredsställande.

Det är ingen överdrift att påstå att förslaget om företagsbot i sin nuvarande utformning har utsatts för en exempellöst hård kritik. Kritiken har i stora delar riktats mot lagtextens oklara och alltför öppna formuleringar, som mer eller mindre ger den en karaktär av en ramlag. Lagrådets ledamöter har också uttalat att en sådan lagstiftningsteknik absolut inte är godtagbar på straffrättens område.

Låt mig citera regeringsrådet Muellers konstaterande: "Såsom förslaget utformats uppfyller det inte de krav på rättssäkerhet som måste ställas. Eftersom de föreslagna reglerna --- ger en bristfällig information om vad som krävs i fråga om förebyggande åtgärder, kommer reglerna inte heller att fylla den avsedda funktionen att få företagen att verka för att gällande föreskrifter följs inom deras verksamhet. Slutligen kommer ett så utformat förslag att leda till betydande svårigheter vid tillämpningen."

Vad regeringsrådet Mueller avser med den bedömningen är bl. a. att den föreslagna formuleringen i lagtexten är tillämplig på en mängd olika situationer som också gäller alla verksamma inom företaget, oavsett vilken ställning de har där. Det går emellertid inte att utläsa av förslaget vad företaget skall göra och vilka förebyggande åtgärder det skall använda. Det går inte heller för företagaren att få tillfredsställande besked om vilka förebyggande åtgärder han avkrävs - då är det heller inget bra lagförslag.

Den verkliga avhyvlingen ger regeringsrådet Mueller litet längre fram i remissvaret: "Bristerna i underlaget och i utformningen av förslaget är av så allvarlig art att det inte är möjligt att avhjälpa dem inom ramen för en lagrådsgranskning."

Regeringsrådet avstyrker därför att föreliggande förslag skall läggas till grund för lagstiftning.

Även de två övriga ledamöterna i lagrådet, regeringsrådet Paulsson och rättschefen Jermsten, anför kritiska synpunkter av såväl praktisk som principiell natur. Den kraftiga kritiken borde onekligen ha medfört en omarbetning av förslaget om företagsbot.

Departementschefen hävdar i sitt yttrande om lagrådsremissen att meningarna inom lagrådet varit starkt delade. Detta till trots kvarstår kritiken, även om den förmedlas i tre särskilda yttranden. Även andra juridiska instanser har varit kritiska.

Jag kan bara konstatera, herr talman, att det råder olika uppfattningar om förslaget till företagsbot, och moderaterna, folkpartiet och centern har i en reservation hävdat sina ståndpunkter. Jag yrkar bifall till den reservationen.

Vi moderater har i ett särskilt yttrande också hävdat att om förslaget om företagsbot skulle intas i den svenska rättsordningen hade det varit rimligt att sanktionen gjorts tillämplig inte bara på näringsidkare, utan även på organisationer som inte i egentlig mening är näringsidkare men vars verksamhet omfattar ekonomisk förvaltning och liknande. Jag tänker i det sammanhanget t. ex. på fackförbund som lämnat förmåner till sina befattningshavare utan att dessa förmåner uppgivits till beskattning. Liknande brottsliga förfaranden har som bekant också förekommit inom idrottsrörelsen och inom bildningsförbund. De här brottsliga förteelserna är fullt jämförbara med dem som är avsedda att beivras genom företagsbot och alltså skall gälla näringsidkare. Om inte en sådan utvidgning sker är detta en ojämlig lag, och en sådan kan vi inte ställa oss bakom.

Anf. 15 GUNILLA ANDRÉ (c):

Herr talman! Lagförslaget om företagsbot är till sin karaktär en ramlag, dvs. en lag som endast i huvuddrag anger syftet och inriktningen av lagen, medan utfärdandet av detaljbestämmelser och tillämpningen av lagen överläts till regeringen och regeringen underställda myndigheter. Tillämpningen av ramlagar erbjuder ofta stora svårigheter. Det leder till osäkerhet om vad som är gällande rätt, och det blir således svårt för den enskilde att förutse följderna av ett visst handlande. I centerpartiet anser vi därför att lagförslaget om företagsbot rent lagtekniskt inte kan godtas. Vi har också invändningar mot det sakliga innehållet i förslaget. Först en kort sammanfattning:

Propositionens förslag innebär att ett företag oberoende av företagsform skall ställas till ansvar för brottslighet som förövas inom ramen för näringsverksamheten.

Ansvar kan utkrävas av företaget oavsett om företagets ledning deltagit i den brottsliga verksamheten eller inte. Av de allmänna motiveringarna framgår klart att ansvar kan utkrävas även om företagen eller företagsledningen inte haft kännedom om brottsligheten. Den brottsliga verksamheten behöver inte heller ha en direkt anknytning till företagandet.

Syftet med förslaget är enligt propositionen att stävja det oseriösa företagandet genom att skärpa kraven på ledning och kontroll från företagsledningens sida.

Enligt vår mening kommer de skärpta kraven på ledning och ordergivning liksom på kontroll och uppföljning att förändra företagsledningens arbets-

villkor. Ledningens direkta ansvar för medarbetares, underställdas och anställdas eventuella brottsliga verksamhet kommer att förhindra den demokratisering och decentralisering av företagsledning som eftersträvas i andra sammanhang. Den hierarkiskt uppbyggda företagsledningen med direkt detaljerad ordergivning och centralisering av beslut och ansvar kommer att främjas. Kort sagt innebär kraven i propositionen att det auktoritära ledarskapet permanentas. Så som förslaget utformats är det endast denna form av företagsledning som med rimlig grad av säkerhet kan undgå ansvar för medarbetarnas eventuella brottsliga gärningar.

Enligt propositionen skall alla näringsidkare oavsett val av företagsform omfattas av lagen. Det innebär att eget företagande såväl som enkla bolag, aktiebolag m. m. jämställs.

Ansvaret utkrävs av företaget oavsett om företagets ekonomi är separerad från ägarens privata affärer eller inte.

Den eventuella ekonomiska brottslighet eller annan allvarlig brottslig verksamhet som sker inom ramen för ett enkelt bolag kan drabba ägaren personligen. Detta kan däremot inte ske om företaget är ett aktiebolag där endast den ekonomiska insatsen i företaget kan påverkas.

Förslaget styr därför näringsverksamhet från eget företag och enkla bolag till aktiebolag eller stiftelseform.

Endast i dessa företagsformer kan företagsägarens privata ekonomi hållas helt skild från företagets. En utdömd företagsbot kan i dessa fall inte inverka på näringsidkarens privata egendom utan drabbar endast företaget.

De enkla företagsformerna finns främst representerade i gruppen små företag. Småföretagaren väljer ofta en sådan företagsform för att företagarens engagemang och intresse i företaget är så omfattande att även de privata tillgångarna satsas. Enligt vår mening ligger det i samhällets intresse att understödja ett sådant företagande.

Centerpartiet kan inte se att förslaget i rimlig omfattning tillgodoser småföretagsverksamhetens krav på rättssäkerhet.

Förslaget om företagsbot underlättar på intet sätt småföretagarens situation som arbetsgivare. Snarare medför förslaget att näringsidkaren, förutom att efterleva gällande regler på arbetsmarknaden i stort, därutöver åläggs ett ansvar för att förutse en medarbetares eventuella brottsbenägenhet.

Centerpartiet finner detta orimligt. Det rader en bred politisk enighet om att ekonomisk brottslighet, såsom justitieutskottet definierat begreppet, skall bekämpas. Frågan är i vilken omfattning förslaget kan vara ett verktyg för att avhålla från och bekämpa sådan brottslig verksamhet.

I de fall brottsligheten begås av andra än företagsägaren saknar förslaget helt verkan.

I de fall en företagare medvetet bryter mot gällande regler och lagar är det tveksamt i vilken utsträckning den föreslagna lagens konstruktion kan verka avhållande.

Det finns i sig inget som tyder på att ekobrottslingar driver företag med betydande ekonomiska tillgångar.

Vi är väl medvetna om det positiva syfte som ligger bakom det presenterade förslaget. Dess värre har lagförslaget emellertid utformats så, att rättssäkerheten på viktiga punkter sätts i fara. Mot den bakgrunden avvisar vi

förslaget. Men det hindrar inte att arbetet för att finna acceptabla former vad gäller vinsteliminering i företag fortsätter. Ett sådant arbete måste utgå från de grundläggande principerna om rättstrygghet, likhet inför lagen och enkelhet som hittills präglat vår lagstiftning.

Med hänvisning till det anförda yrkar jag bifall till den reservation som är fogad till justitieutskottets betänkande nr 13.

Anf. 16 ARNE NYGREN (s):

Herr talman! Vi vet alla att den ekonomiska brottsligheten utgör ett allvarligt samhällsproblem. En del av ekobrottsligheten består av lagöverträdelser som sker inom ramen för företags verksamhet. Längre har det varit ett stort kriminalpolitiskt problem att vi saknat effektiva bestraffande sanktioner mot regelöverträdelser som begås i näringsverksamhet.

Nu, efter drygt tio års omfattande utredande, föreligger för riksdagens ställningstagande ett lagförslag om en ekonomisk sanktion mot brott som har begåtts i näringsverksamhet. Den nya sanktionen, som kallas företagsbot och som inte är ett straff i egentlig mening, har den viktiga egenskapen att den skall kunna riktas inte bara mot fysiska personer utan också mot juridiska personer, t. ex. mot aktiebolag eller handelsbolag i vilkas verksamhet brott har begåtts. Jag vill särskilt framhålla att sanktionen innehåller ett sådant mått av klander som ett enigt justitieutskott efterlyste så sent som 1982. Sanktionen skall vara effektiv: därför skall domstolen kunna bestämma företagsboten till lämpligt belopp mellan 10 000 och 3 milj. kr.

En näringsidkare som har gjort vad som skäligen kunnat krävas för att förebygga brottsligheten skall självfallet inte drabbas av företagsbot. Inte heller skall företagsbot komma i fråga i bagatellfall, utan det skall krävas antingen att brottsligheten har inneburit ett grovt åsidosättande av de särskilda skyldigheter som är förenade med näringsverksamheten eller att brottsligheten annars är av allvarligt slag.

I den borgerliga reservationen till justitieutskottets betänkande avstyrks regeringsförslaget trots att reservanterna i och för sig vitsordar behovet av verkningfulla åtgärder mot brott i näringsverksamhet. Det är i första hand ett avståndstagande från teoretiska och formella utgångspunkter. Man tycker inte om att sanktionen företagsbot är en ny konstruktion inom straffrätten och att den skall kunna användas även mot juridiska personer. Reservanterna vill ha ytterligare utredningar i frågan.

Mot detta vill jag säga att knappast någon fråga på senare tid har utretts och övervägts så länge och så grundligt som just frågan om företagsbot. Under tio års tid har betänkanden och remissbehandlings av dessa förslag avlöst varandra. Som justitieutskottet framhåller i sitt betänkande är den lagtekniska konstruktionen som har valts principiellt lämplig. Det skulle också vara helt orealistiskt att konstruera om straffrätten bara för att kunna ordna in juridiska personer i den gällande systematiken. Reservanternas ståndpunkt om ytterligare utredning innebär att de rådande missförhållandena i fråga om brottslighet som begås i näringsverksamhet skulle komma att bestå under säkerligen mycket lång tid. Detta är enligt min mening oansvarigt och oacceptabelt.

Den kritik som motionsvägen och i reservationen har riktats mot

regeringsförslaget går också in på vissa enskildheter i den föreslagna regleringen. Det har sagts att lagreglerna är oklara och lämnar alltför stort utrymme för skönmässiga bedömningar, att gränserna för företagsbotens tillämpningsområde är flytande, och att det kan bli svårt att förutse hur domstolarna kommer att tolka reglerna.

Låt mig framhålla det som åtskilliga gånger tidigare har slagits fast i denna kammare, nämligen att de hävdvunna rättssäkerhetsanspråken självklart alltid skall tillgodoses. Detta sker också i det förevarande ärendet. Att påstå att förslaget om företagsbot brister i klarhet och förutsebarhet och strider mot hittills tillämpad lagstiftningsteknik utgör enligt min bestämda uppfattning en vrågbild av verkligheten.

Lagstiftningstekniken är helt normal för ärenden av sådan central straffrättslig art som det gäller här. Det är inte tänkbart och det är heller inte önskvärt att detaljreglera området. Då skulle man lätt förlora sig i en djungel av regler, som till synes var uttömmande men som ändå var ofullständiga och som kanske på sitt sätt skulle innebära en ökad rättsosäkerhet. I stället ger lagbestämmelserna i förening med de uttalanden som gjorts dels i propositionen, dels av utskottet en bra och rimlig ledning för tillämpningen.

Det finns, vill jag understryka, ingen anledning att befara några svårigheter när det gäller att t. ex. avgränsa det straffbara området eller att bedöma vilka åtgärder som en näringsidkare måste vidta för att undgå företagsbot för brott som begås i näringsverksamheten. Utförlig vägledning ges i förarbetena. Detta gäller självfallet även sådana frågor som till vilket belopp företagsbot bör fastställas i ett enskilt fall och om beloppet bör jämkas av någon anledning eller helt efterges. Justitieukskottet har för övrigt i sitt betänkande gjort vissa inskräpande uttalanden i fråga om beräkningen av företagsbot.

Jag vill också betona att våra domstolar är mycket vana att göra sådana bedömningar som det här är fråga om. Jag kan verkligen inte tänka mig att de borgerliga reservanterna har någon annan uppfattning än jag om domstolarnas kompetens och lämplighet för detta.

Sammanfattningsvis vill jag säga att det betänkande från justitieukskottet som vi nu behandlar avser ett viktigt lagförslag som vi länge har väntat på. Det är mycket tillfredsställande att det nu föreligger ett förslag, som effektivt riktar in sig på en sektor inom brottsligheten som många gånger har varit svårt att komma åt, nämligen brott i näringsverksamhet. Som jag nyss har utvecklat är det en obefogat negativ inställning till förslaget som reservanterna har gett uttryck för. Enligt min mening kommer förslaget på ett väsentligt sätt och med uppfyllande av rättssäkerhetens alla krav att bidra till brottslighetens bekämpande.

De borgerliga talesmän som har varit uppe i talarstolen före mig har redovisat det föreliggande förslaget som starkt kritiserat. Man har då tagit som exempel de tre uppfattningar som lagrådet har givit uttryck åt. Men man har glömt en sak, och det är att ekokommissionens förslag, som ligger till grund för regeringens förslag, fick mycket starkt stöd av remissorganen, ett överraskande starkt stöd med tanke på att tidigare förslag på det här området har utsatts för förödande remisskritik.

Herr talman! Med den reservation och de särskilda yttranden som de

borgerliga ledamöterna i justitieutskottet har fogat till betänkandet följer man ett mönster som har gällt sedan regeringsskiftet 1982. Man säger nej till förslag som har udden riktad mot den ekonomiska brottsligheten.

Jag plockade häromdagen fram 15 utskottsbetänkanden som handlat om regeringsförslag mot ekobrottsligheten under de gångna tre åren, där moderaterna, folkpartisterna och centerpartisterna i ett trettiotal reservationer yrkat endera avslag eller avtrubbade resurser mot ekobrottslingarna. I motioner till innevarande riksmöte följer man det mönstret.

Jag kan, om de borgerliga talesmännen önskar det, överlämna dokumenten som bevis för att ni i ert riksdagsarbete verkligen varit konsekventa i att motsätta er åtgärder som kan förhindra eller försvåra ekobrottsligheten. Jag anser det djupt beklagligt att ni inte insett att de åtgärder som satts in mot denna brottslighet efter regeringsskiftet 1982 varit nödvändiga och att ytterligare åtgärder måste till om ekobrottsbekämpningen skall lyckas.

Att utskottets tre moderater i ett särskilt yttrande till det betänkande om företagsbot som vi nu behandlar, anser att en sådan sanktion, om den beslutas, borde rikta sig mot fackföreningsrörelsen, bildningsförbunden och idrottsrörelsen, är bevis för hur ni vill förvrida åtgärderna mot den ekonomiska brottsligheten.

Herr talman! Jag yrkar bifall till justitieutskottets hemställan på samtliga punkter och avslag på de borgerliga reservationerna.

Anf. 17 KARIN AHRAND (fp):

Herr talman! Det var mycket det här. Jag skall kommentera något av vad utskottsmajoritetens talesman tog upp.

Låt mig börja från slutet och erinra Arne Nygren om att ekokommissionen har varit ett politiskt tillsatt organ som har kommit med olika förslag, att oppositionen inte har haft någon möjlighet att reservera sig i ekokommissionen och att kritiken sannerligen har varit hård mot många av de förslag som kommit från kommissionen.

I dag diskuterar vi ett förslag, det om företagsbot. Jag vill inte säga att Arne Nygren är någon katt, men han gick som katten kring het gröt när det gällde att komma in på den kritik som vi från borgerligt håll har skjutit in oss på, av naturliga skäl, nämligen lagrådets kritik. Som jag nämnde förut, är lagrådets ledamöter inte politiker. De är däremot väl förfarna i juridik, och vi tycker att det är rimligt att man tar upp den kritik som de har fört fram.

Arne Nygren påstod att förslaget inte brister i klarhet. Jag vill bara ge Arne Nygren en liten hänvisning till vad han själv har skrivit på s. 15 i betänkandet, där det står på ett ställe att det hela ger "en tämligen klar vägledning för regelns tillämpning" – en *tämligen* klar vägledning!

Vi är faktiskt av den uppfattningen att formalia är viktiga när det gäller straffrätten. Formalia är inte alltid viktiga här i världen, men om man skall döma människor till straff är det verkligen mycket viktigt att man kan förutse vad som är en straffbar gärning och vad som inte är det. Det är det väldigt svårt att göra i de här sammanhangen.

Arne Nygren är rädd för att om vi skulle vinna voteringen i dag, kommer den otrevliga ekonomiska brottsligheten att fortsätta. Det är oansvarigt av de borgerliga, säger han. Låt mig bara påpeka vad jag har hört från ganska

många håll och instämmer i: Det är ingen som riktigt kan förutsäga hur ofta den här regeln kommer att tillämpas. Vi lägger för övrigt stor makt på åklagarna i det här sammanhanget, och det är inte säkert att de är så roade av att ge sig in på så farliga vägar som det här handlar om.

En invändning Arne Nygren hade var att arbetet har tagit tio år. Det är faktiskt ingen sakinvändning som man kan hänga upp det hela på. Nu har det tagit tio år, nu måste vi ha en lag – så stiftar man inte strafflag i ett land som sätter rättssäkerheten högt. Man stiftar strafflag när man vet vad det hela egentligen går ut på.

Så finns det utförlig vägledning i förarbetena, säger Arne Nygren. Här kommer jag tillbaka till det som jag har sagt om formalia och annat. Det kan inte krävas av näringsidkare, inte ens av åklagare, inte ens av en gammal trött domare, att man skall behöva läsa alla förarbeten när det gäller strafflagstiftning. Man skall av en regel i brottsbalken kunna ha en skäligen möjlighet att se om det man gör är brottsligt eller inte.

Får jag bara fråga Arne Nygren: En företagare driver en butik, och i den butiken har han ett antal anställda. Det är näringsverksamhet. Två av de anställda är förskräckligt osams, och det har han märkt. De träter på varandra varenda dag. Efter en månad slår den ena den andra anställda hårt. Det är grov misshandel. Det är ett brott som straffas med fängelse, och det är ett brott som har begåtts i näringsverksamheten, för det skedde när de var i butiken och skulle betjäna kunder. Har den här företagaren gjort vad han har kunnat för att förhindra brottsligheten eller har han inte gjort det, om han en gång sagt till dem att låta bli att bråka? Skall han ha företagsbot eller inte?

Anf. 18 SVEN MUNKE (m):

Herr talman! Jag konstaterar efter Arne Nygrens anförande att intelligencian inom det här ämnesområdet inte finns hos de juridiska fakulteterna och inte heller i lagrådet, utan den representeras av utskottets vice ordförande.

Anf. 19 GUNILLA ANDRÉ (c):

Herr talman! Arne Nygren säger att knappast någon annan fråga har utretts så noga och så länge som förslaget om företagsbot. Men det är faktiskt inte frågan om under hur lång tid ett förslag har arbetats fram utan kvaliteten på lagförslaget, på själva produkten, som är det avgörande. Här får vi konstatera att det är beklagligt att produkten inte har blivit bättre, när den har arbetats fram under så lång tid. Och att det är ett dåligt förslag har vi, som det har sagts här tidigare, lagrådets ord på.

Arne Nygren frågar om vi inte har förtroende för domstolarnas kompetens och domarnas skicklighet. Jag kan för min del klart uttala att jag har stort förtroende för den svenska domarkåren. Men vad domarna ständigt efterlyser i de diskussioner som förs med dem är ju klara och lättolkade lagar. Det här är precis motsatsen. Det är en oklar lag, och den kommer att bli svårtolkad för domarna. Därför är det mycket stora krav som majoriteten har, om man tror att de skall kunna klara ut alla de svårigheter som ligger i det här lagförslaget.

Jag vill fråga Arne Nygren om han anser att förslaget om företagsbot är rättvist mot småföretagsamheten och att det också är önskat att stimulera till

småföretagsamhet. Vi har ju exempel på hur lagstiftning slagit fel i det enskilda fallet. Jag behöver bara nämna Elof Hjortberg i Göteborg. Tyvärr är hans fall inte det enda exemplet, men det är det mest omskrivna. Har inte Arne Nygren några betänkligheter i det här hänseendet när det gäller lagen om företagsbot?

Prot. 1985/86:82
19 februari 1986

Företagsbot

Anf. 20 ARNE NYGREN (s):

Herr talman! Utskottets ordförande inledde med en snärt mot ekokommissionen, en snärt som vi känner igen från tidigare debatter. Jag skall inte ta upp en debatt om detta på annat sätt än genom att påminna om att vi från kommissionens sida presterade ett trettiotal förslag. I dag återstår två av dem – förslaget om näringsstillstånd, som kommer att framläggas inom kort, och förslaget om en bulvanlag, som sändes vidare för ytterligare utredande. Jag tycker att det bästa beviset för att ekokommissionen hade träffat rätt med sina förslag är att så gott som alla något år efteråt har antagits genom beslut av riksdagen eller av andra instanser.

Karin Ahrland sade också att det har riktats kritik mot många av ekokommissionens förslag. Men hon glömde att tala om varifrån kritiken kommer. Den kommer från de tre borgerliga partierna, som har – som jag sade – precis samma negativa inställning till åtgärder mot ekobrottslighet som man har haft alltsedan regeringsskiftet 1982.

När det gäller frågan om utredandets längd – att det har pågått under tio års tid och att man av det skälet nu måste komma till beslut – så vill jag säga att det inte var mitt argument. Jag sade att vad vi nu har är ett förslag som har accepterats av så gott som alla remissinstanser, Karin Ahrland. Och det var minsann inte betyget över förslag som kom under de borgerliga åren. De sköts sönder under remissomgången, och de skickades i retur av ett närmast enigt riksdagsutskott och av riksdagen.

Jag vill fråga Karin Ahrland: Utdömer ni och övriga talesmän här remissorganens ställningstagande som helt värdelöst vid bedömningen av nu föreliggande förslag?

Sven Munke gjorde ett litet märkligt inlägg, där han sade att intelligentian på det här området skulle företrädas av mig och inte av andra som har haft att testa det här förslaget. Jag kan gärna rikta samma fråga till Sven Munke: Utdömer ni alla remissorgan som har sagt att ekokommissionens förslag är bra och kan accepteras?

Gunilla André var inne på ett resonemang som jag känner igen från tidigare debatter då vi har lagt fram förslag som har riktat sig mot ekobrottsligheten. Hon sade att detta är ett så svårtolkat förslag att domarna kommer att få stora besvärligheter. Samma argument har ni använt tidigare, men resultatet har inte stämt med era förutsägelser. Jag är övertygad om att det inte kommer att stämma i det här fallet heller.

Det enskilda fall Karin Ahrland tar upp kan jag naturligtvis inte, med det bristande underlag som presenterades av utskottets ordförande, stå här och försöka bedöma.

Gunilla André frågade till sist om förslaget stimulerar småföretagsamheten. Ja, jag är övertygad om den saken. Det är få som lider så mycket av fiffel och ekonomisk brottslighet som just småföretagen. Om vi nu får en effektiv

insats på det här området så är jag säker på att de seriösa småföretagarna kommer att ha stor vinning av förslaget om företagsbot, och det är de seriösa företagarna som vi från socialdemokratiskt håll slår vakt om.

Anf. 21 KARIN AIRLAND (fp):

Herr talman! Arne Nygren klagade på att det var ett bristande underlag han fick i mitt rättsfallsexempel. Låt mig därför börja med det, så att han kan fundera igen.

Det är ostridigt att det gäller en näringsidkare, en småföretagare som driver en större ICA-butik. Han har tio anställda. Två av dessa har i vittens närvaro – det är ostridigt – grälat med varandra då och då under en eller två månaders tid. En gång under en månads tid har han sagt till dem att låta bli att gråla. En dag begår den ene anställde i butiken i kundens närvaro ett brott som enligt svensk strafflag förtjänar fängelse: han misshandlar grovt den andre anställde. Det är alltså ett brott som enligt det här förslaget är av "allvarlig art". Det begås i butiken.

Nu är frågan: Har näringsidkaren gjort vad som skäligen har kunnat krävas för att förebygga brottsligheten eller inte enligt lagstiftare Nygrens uppfattning?

Om man har suttit i ekokommissionen och förberett allt det här, så kunde man med litet fantasi kunnat bestämma om han har gjort det eller inte och om det finns skäl att ge honom företagsbot. Dessutom: Hur stor skall boten vara – 10 000 eller 3 miljoner?

Det var det ena. Det andra gäller kritiken.

Herr talman! Kritiken har faktiskt kommit från samtliga juridiska fakulteter. Den kritik vi hänger upp oss på är lagrådets. Vi har nämligen, precis som Arne Nygren, som just stod i talarstolen och berömde Sveriges domstolar, mycket stor högaktning för domstolsjurister. Lagrådets ledamöter är tre jurister från landets högsta domstolar. När de är så kritiska och inte vet hur man skall bära sig åt för att döma enligt den nu föreslagna lagstiftningen, då vill vi varna alla lagstiftare i Sveriges riksdag.

Anf. 22 SVEN MUNKE (m):

Herr talman! Mitt ironiska inlägg om intelligentian tillkom eftersom de juridiska fakulteterna, domstolsverket, bankinspektionen och lagrådets samtliga tre ledamöter har fört fram en exempellös kritik mot förslaget om företagsbot. Då drar man den slutsatsen att de av mig nämnda instanserna saknar insikter enligt vice ordföranden i justitiekottet.

Anf. 23 GUNILLA ANDRÉ (c):

Herr talman! Arne Nygren hävdar att vi från den icke-socialistiska sidan är negativt inställda till att bekämpa ekonomisk brottslighet. Det är ett argument som Arne Nygren har framfört många gånger tidigare, men det blir ju inte sannare för det.

Vad vi vill är att hävda rättssäkerheten, och vi ifrågasätter om det här förslaget kan leda till att vi verkligen får en bättre bekämpning av ekonomisk brottslighet. Vi har försökt att utröna hur den föreslagna ordningen kommer att fungera i verkligheten i det enskilda fallet, och vi har då funnit exempel på

att den kan komma att slå fel.

Jag nämnde i mitt tidigare inlägg fallet Elof Hjortberg i Göteborg. Jag hävdar att Elof Hjortberg är en seriös företagare, men genom den i hans fall aktuella lagstiftningen har han råkat illa ut. Såvitt jag förstår kan också många fler småföretagare än han komma att drabbas på samma sätt.

Anf. 24 ARNE NYGREN (s):

Herr talman! Det är djupt beklagligt att utskottets värderade ordförande, när vi diskuterar en fråga av så stor betydelse för brottsbekämpningen som den det nu gäller, drar fram ett enskilt fall där jag inte har något underlag för en bedömning och som jag inte heller har några möjligheter att på den korta tid som står till buds sätta mig in i. När argumenten i den stora, övergripande frågan inte håller för man ner den på en nivå där det är andra än vi här i riksdagen som har till uppgift att genomföra analysen. Karin Ahrland borde som jurist ta mera seriöst på prövningar av enskilda fall och inte försöka göra riksdagen till ett slags jourdomstol.

Sven Munke räknade upp fyra eller fem instanser som hade varit kritiska. Men, Svén Munke, jag skulle kunna räkna upp de övriga 20–25 remissorganen, som har sagt att de nu äntligen har fått ett förslag som de kan acceptera och ställa sig bakom. Det har varit en mycket viktig faktor för oss i våra överväganden. Det är alltså första gången som ett förslag på det här området har mött ett gensvar från remissorganens sida, men det är en sak som ni försöker blunda för. För det är väl inte så att ni försöker undervärdera de remissorgan som har varit positiva?

Anf. 25 KARIN AHR LAND (fp):

Herr talman! Jag försökte att på ett seriöst sätt anföra ett exempel som hade givit Arne Nygren, som har arbetat i varje fall fyra fem år med dessa frågor, en möjlighet att lämna vissa anvisningar. Det är mycket vanligt att man ger exempel i förarbetena till lagstiftningen, och några sådana har faktiskt lämnats också i propositionen.

Jag vill vidare innan vi avslutar debatten bara säga att Arne Nygren har en stor tilltro till att det här lagförslaget skall innebära en stor insats i kampen mot den ekonomiska brottsligheten. Jag är rädd för att Arne Nygren trots allt kommer att bli besviken. Jag har nämligen ett ganska stort hopp om Sveriges åklagare och domare. Man kommer på åklagarmyndigheterna att vara mycket försiktig med att gå till domstol i mål som kan leda till företagsbot. Det är alldeles för rörigt på det området för att de skall kunna göra det.

Jag kan inte heller underlåta att berätta för kammarens ledamöter vad jag hört det här förslaget kallas av en inte helt obevandrad jurist. Han sade att det är fråga om politisk-juridisk kosmetika. Jag är benägen att hålla med honom.

Anf. 26 SVEN MUNKE (m):

Herr talman! Uttalandena från de remissinstanser som jag har hänvisat till har jag läst i propositionen. De finns alltså refererade där och tillhör dessutom de tyngsta remissinstanserna – man kan väl inte nonchalera lagrådets tre yttranden i denna fråga. Det är detta som jag har framhållit.

Prot. 1985/86:82
19 februari 1986

*Viss uppgiftsskyldighet
för banker, försäkringsbolag m. fl.*

Det var av den argumentering som Arne Nygren här har fört som jag drog slutsatsen att det är han som representerar intelligentian, medan lagrådet, bankinspektionen, domstolsverket och de juridiska fakulteterna inte vet ett skvatt.

Överläggningen var härmed avslutad.

Konstitutionsutskottets betänkande 14

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservationen av Bertil Fiskesjö och Bengt Kindbom – bifölls med acklamation.

Finansutskottets betänkande 11

Mom. 1 (ändring i valutaförordningen)

Utskottets hemställan bifölls med 166 röster mot 158 för reservationen av Björn Molin m. fl.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Justitieutskottets betänkande 13

Utskottets hemställan bifölls med 165 röster mot 156 för reservationen av Karin Ahrland m. fl.

4 § Föredrogs

socialförsäkringsutskottets betänkande

1985/86:8 om viss uppgiftsskyldighet för banker, försäkringsbolag m. fl. och

utbildningsutskottets betänkande

1985/86:9 om ändrat huvudmannaskap för tandvården vid universitetet i Umeå (prop. 1985/86:68).

Anf. 27 TALMANNEN:

Socialförsäkringsutskottets betänkande 8 och utbildningsutskottets betänkande 9 kommer att debatteras i tur och ordning, och voteringarna äger rum i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Först upptas alltså socialförsäkringsutskottets betänkande 8 om viss uppgiftsskyldighet för banker, försäkringsbolag m. fl.

Viss uppgiftsskyldighet för banker, försäkringsbolag m. fl.

Anf. 28 NILS CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Socialförsäkringsutskottets betänkande nr 8 och därtill fogat yttrande från näringsutskottet utgör tillsammans ett ovanligt vackert exempel på seriös och ambitiös riksdagsbehandling av en förflugen idé från en ensam motionär.

Förslaget i två motioner går ut på att ge försäkringskassorna rätt att

avkräva banker, försäkringsbolag och Värdepapperscentralen uppgifter om enskilda människors ekonomiska förhållanden, om uppgifterna kan vara till hjälp när det gäller att beräkna inkomstprövade förmåner från den allmänna försäkringen. Det gäller rätten att kräva uppgift inte bara i enstaka svårbedömbara eller tvivelaktiga fall utan i massupplaga, om man så skulle önska. Man skall kunna kräva uppgifter om alla försäkrade, för säkerhets skull för att ha uppgifterna till hands, om någon skulle försöka fiffla – och det försöker vi ju som bekant alltid.

De två utskotten har blivit helt eniga om att avstyrka motionerna. Ändå finns det två gemensamma borgerliga reservationer till socialförsäkringsutskottets betänkande. Det handlar om motiveringen och inte om sakförslaget att avslå motionerna. Motiveringarna är verkligen ganska olika. Hos den socialistiska utskottsmajoriteten anar man ett beklagande av att det nu knappast är möjligt att sätta ytterligare ett vapen i storebrors händer i jakten på fifflande medborgare. Vapnet skulle, menar man, knappast bli effektivt, och dessutom skulle det dra med sig en del praktiska svårigheter, som man helst vill undvika.

Reservanterna däremot menar att storebror över huvud taget icke skall bära vapen mot medborgarna annat än i mycket trängande nödfall. Banksekretess och personlig integritet skall väga tyngre än önskan att i alla lägen kontrollera medborgare. Majoriteten säger, att om de nu pågående överläggningarna – samråden mellan försäkringskassor, banker, försäkringsbolag och Värdepapperscentralen – inte leder till önskat resultat, dvs. att kontrollen blir tillräckligt vattentät, får man senare överväga lagändring, så att detta skall bli möjligt.

Reservanterna säger, att om det skulle visa sig att samråden leder till att det går att ta ut kontrolluppgifter i massupplaga och att ett sådant beslut står sig ända upp i högsta domstolsinstans, blir det nödvändigt att ändra lagen, så att sådant inte längre blir möjligt.

Detta är skillnaden. Det är alltså, herr talman, så enkelt som att den som önskar att vi i alla lägen – även med eftergivande av viktiga krav på personlig integritet, banksekretess och sådant – skall ha ett vattentätt kontrollsystem röstar med majoriteten. Den som sätter personlig integritet före kontrollbehovet röstar med reservanterna.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de två reservationerna vid socialförsäkringsutskottets betänkande nr 8.

Anf. 29 NILS-OLOF GUSTAFSSON (s):

Herr talman! Jag utgår helt naturligt från att alla är av den uppfattningen att ingen enskild förmånstagare på grund av felaktiga eller ofullständiga uppgifter skall få för stora förmåner. Ingen kan ju tycka att det vore riktigt. Det finns beräkningar som säger att det årligen utbetalas ca 100 milj. kr. för mycket i hustrutillägg och bostadstillägg på grund av felaktiga uppgifter, och det är naturligtvis inte rimligt att så sker. Det behövs en kontroll av något slag – det kan man slå fast.

I de båda motioner som behandlas i förevarande betänkande krävs två åtgärder. Det ena kravet är att riksdagen hos regeringen skall anhålla om åtgärder som medför att 20 kap. 9 § lagen om allmän försäkring inte sätts ur

spel. Det är denna bestämmelse som reglerar bankernas och försäkringsinrättningarnas skyldighet att lämna uppgifter till försäkringskassan. Motionären tycker sig ha märkt en växande ovilja att lämna försäkringskassan de uppgifter som den behöver för att fullgöra sina funktioner härvidlag. Det andra kravet är att Värdepapperscentralen också skall omfattas av den nämnda lagstiftningen.

Det är riktigt som Carlshamre säger, att utskottet har varit enigt om att avstyrka motionerna. Beträffande bankernas och försäkringsinrättningarnas skyldighet att lämna uppgifter är det enligt den uppfattning som vi inom majoriteten har olyckligt att det skall behöva uppkomma motsättningar angående uppgiftsskyldigheten. Vi anser att motsättningarna bör kunna undanröjas genom samråd och överenskommelser mellan berörda parter. Vi vet också att sådant samråd pågår för närvarande. Vidare vet vi att motionären sitter i en utredning som arbetar med att se över dessa frågor. Det finns väl anledning att avvakta vad som kommer fram i den utredningen. Jag gissar att om motionären inte är nöjd med det vi framfört i utskottsbetänkandet, så återkommer han med motioner.

Vi säger att skulle det inte gå att komma fram till en godtagbar överenskommelse, får man undersöka vilka ytterligare åtgärder som skall vidtas. Vi är dock alldeles övertygade om att man skall kunna lösa problemen i samförstånd.

Kravet att också Värdepapperscentralen skulle omfattas av skyldigheten att lämna uppgifter avvisas av utskottet. Uppgiftsskyldigheten skulle få mycket begränsad betydelse för den kontroll som avses, och registren är dessutom så upplagda, att det skulle krävas ett mycket omfattande arbete och bli synnerligen kostsamt att söka en enskild persons aktieinnehav. Mot denna bakgrund anser utskottsmajoriteten att den föreslagna utvidgningen av uppgiftsskyldigheten inte bör ske.

Utskottet är som sagt enigt om att avstyrka motionerna. Det finns en viss skillnad i motiveringen – det är riktigt och det framgår också av reservationerna från utskottets borgerliga ledamöter. Det är möjligt att man i skrivningarna kan utläsa en nyansskillnad när det gäller integritetsskyddet. Vi har ju olika sätt att formulera oss på, men jag måste säga att jag har mycket svårt att inse att det skulle föreligga någon skillnad i uppfattning i detta hänseende. Men den påtagliga skillnaden finns när det gäller de s.k. massuttagen av uppgifter. Vi anser också att massuttag skall undvikas så långt det är möjligt, men vi menar inte att sådana uttag strider mot några grundläggande krav på sekretess. På den punkten är vi för övrigt i gott sällskap med bl. a. bankinspektionen. Reserverna har här en motsatt uppfattning, och de kräver, som Carlshamre sade, att om det då det gäller ett rättsfall – det kanske är fler – som är under behandling vid ett domstolsavgörande i högsta instans skulle uttalas stöd för att massuttag får göras, skall det ske en lagändring som omöjliggör sådant. Här har vi olika uppfattning. Det är riktigt. Detta är, som jag ser det, skillnaden mellan majoritetsskrivningen och reservationen.

Herr talman! Jag yrkar avslag på reservationerna och bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslutet redovisas efter debatten om utbildningsutskottets betänkande 9.)

Anf. 30 TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera utbildningsutskottets betänkande 9 om ändrat huvudmannaskap för tandvården vid universitetet i Umeå.

Ändrat huvudmannaskap för tandvården vid universitetet i Umeå

Anf. 31 BIRGER HAGÅRD (m):

Herr talman! År 1979 fattade riksdagen ett principbeslut om att huvudmannaskapet för tandvården vid de statliga tandläkarhögskolorna skulle överföras på de berörda landstingen. Förhandlingar igångsattes. Man började med Umeå. Arbetet utfördes av statens förhandlingsnämnd, som nu drygt sex år senare har blivit klar med sitt uppdrag. Riksdagen har nu att ta ställning till den uppgörelse som träffats.

Vi moderater har ingenting emot att riksdagen godkänner avtalet. Däremot har vi fäst oss vid en särskild passus i propositionen, där föredragande statsrådet understryker "vikten av att SFN skyndsamt fortsätter sitt arbete i syfte att träffa uppgörelse om ett ändrat huvudmannaskap för tandvården även vid övriga berörda högskoleenheter". Det är alltså i det här fallet Stockholm och Göteborg som avses.

Enligt vår mening hade det varit klokare att avvakta erfarenheterna från Umeåuppgörelsen innan man alltför snabbt går vidare. Det skall också sägas att det naturligtvis finns olikheter. Umeå kunde tyckas vara relativt lätt att träffa en överenskommelse med. Det har ändå tagit sex år för att förhandla fram en sådan. När det gäller de andra tandläkarhögskolorna, i Stockholm och Göteborg, finns också stora olikheter jämfört med Umeå universitet. Först och främst kan man konstatera att tandvården vid universitetet i Umeå betyder mera för Västerbotten än tandläkarhögskolan i Huddinge betyder för Stockholms läns landsting. Det är alltså ett visst intresse för Västerbotten att få en uppgörelse till stånd.

Rent generellt kan man säga att de jämförelser som gjorts i utredningsmaterialet mellan läkarutbildningen och tandläkarutbildningen inte är adekvata. Sjukhus byggs framför allt för vårdbehov, medan läkarutbildningen kommer i andra hand. När det gäller tandläkarutbildningen är det tvärtom. Det är enheter som i första hand byggs för utbildning, medan tandvården där kommer i andra hand. Dessutom skall tilläggas att man för t. ex. Huddinges vidkommande när det gäller folktandvården aldrig hade kommit på tanken att bygga en så stor mottagning som det varit fråga om, om det enbart varit tandvården som skulle tillgodoses.

Kort sagt är situationen en annan för Stockholms och Göteborgs vidkommande. Det hade kanske funnits anledning att ta det litet försiktigt. Men nu fanns det inte gehör för dessa tankar i utskottet. Då är det bara att konstatera att det finns majoritet för att gå vidare på den inslagna vägen utan någon eftertänksamhet. Om det har tagit sex år för att förhandla fram en uppgörelse

Prot. 1985/86:82
19 februari 1986

Ändrat huvudmannaskap för tandvården vid universitetet i Umeå

med Umeå, kan man förutspå att det kommer att ta utan vidare det dubbla när det gäller Stockholm och Göteborg.

Mot den här bakgrunden yrkar jag, herr talman, bifall till reservationen.

Anf. 32 BARBRO NILSSON (s):

Herr talman! Frågan om det ändrade huvudmannaskapet för tandvården vid universitetet i Umeå har behandlats i det föreliggande betänkandet. Ärendet beskrivs där mycket väl. Utskottet står med klar majoritet bakom hemställan i betänkandet.

Det finns en reservation, som Birger Hagård nyss har talat för. I den reservationen avvisas inte heller propositionens egentliga förslag, nämligen att man skall sluta avtal med de enskilda kommunerna eller landstingskommunerna, utan reservanternas är ute efter en fördröjning av avtalen. Det accepterar inte vi i utskottet. Det har redan gått tillräckligt lång tid sedan riksdagen beslutade om att inleda förhandlingarna. Arbetet bör få fortgå utan dröjsmål med de övriga kommunala eller landstingskommunala huvudmännen.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan och avslag på den moderata reservationen.

Överläggningen var härmed avslutad.

Socialförsäkringsutskottets betänkande 8

Mom. 1 (uppgiftsskyldighet för banker och försäkringsbolag)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering bifölls med 167 röster mot 154 för utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 1 av Nils Carlshamre m. fl. anförda motiveringen.

Mom. 2 (uppgiftsskyldighet för Värdepapperscentralen AB)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering – som ställdes mot utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 2 av Nils Carlshamre m. fl. anförda motiveringen – bifölls med acklamation.

Utbildningsutskottets betänkande 9

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2 (ändrat huvudmannaskap för tandvården vid övriga högskoleenheter med tandläkarutbildning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservationen av Birger Hagård och Rune Rydén – bifölls genom uppresning.

5 § Föredrogs

justitieutskottets betänkande

1985/86:14 Tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1985/86 (prop. 1985/86:101 delvis)

Socialförsäkringsutskottets betänkande
1985/86:11 Bidrag till idrottsföreningar för vissa arbetsgivaravgifter (prop.
1985/86:82)

Prot. 1985/86:82
19 februari 1986

Trafikutskottets betänkanden
1985/86:8 Tilläggsbudget II (prop. 1985/86:101 delvis)
1985/86:9 Anslag till Kommunikationsdepartementet m. m. (prop.
1985/86:100 delvis)

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

6 § Anmäldes och bordlades

Motionerna

1985/86:290 av *Allan Ekström*
1985/86:291 av *Gunnar Biörck* i Värmdö
1985/86:292 av *Marianne Karlsson*
1985/86:293 av *Anders Björck m. fl.*
1985/86:294 av *Marianne Stålberg m. fl.*
1985/86:295 av *Margit Gennser* och *Margareta Gard*
1985/86:296 av *Bertil Fiskesjö m. fl.*
1985/86:297 av *Bengt Harding Olson* och *Britta Bjelle*
1985/86:298 av *Birgit Friggebo m. fl.*
Ny förvaltningslag (prop. 1985/86:80)

1985/86:299 av *Alf Svensson*
1985/86:300 av *Sven Munke*
1985/86:301 av *Bertil Fiskesjö m. fl.*
Ersättning för miljöskador (prop. 1985/86:83)

1985/86:302 av *Lars Werner m. fl.*
1985/86:303 av *Olof Johansson m. fl.*
Godkännande av ett ramavtal om vetenskapligt och tekniskt samarbete
mellan Sverige och de Europeiska gemenskaperna (prop. 1985/86:89)

7 § Kammaren åtskildes kl. 12.01.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Gunborg Apelgren